

TEXNOLOGIYA FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

M.Raxmonqulov

fizika-matematika fanlari nomzodi, katta o'qituvchi,

Djurayeva Farangiz Boxodirjon qizi

Texnologik ta'lim yo'nalishi 2-kurs magistranti.

Farg'ona davlat universiteti.

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada "Hayot davomida o'qish" tamoyili asosida "mavzuning innovatsion ishlanmasi"ni tayyorlash metodining didaktik o'yinlarni tashkil etish tamoyillari to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *didaktik tamoyillar, onglilik va faollik tamoyili, tafakkur, ilmiylik va tizimlilik tamoyili, ko'rsatmalilik, didaktik o'yinli texnologiyalar.*

Innovatsiya - lotincha so'z bo'lib, "yangilik kiritaman, tatbiq etaman, o'zgartiraman" degan ma'nolarni bildirib, u quyidagi usullardan iborat: modellashtirish (trenirovka), namoyish qilish, lichik guruhlarda bo'lish, aqliy hujum, tanqidiy tafakkur, debatlar, nuqtai nazaring bo'lsin, har kim har kimga o'rgatadi, rolli uyinlar, muayyan holatni (vaziyatni) o'rganish, modifikatsiyalangan ma'ro'za, o'yinlar, bingo, axborot texnologiyalari (kompyuter) yordamida.

Texnologiya darslarida an'anaviy dars o'tish metodlari quyidagilardan iborat:

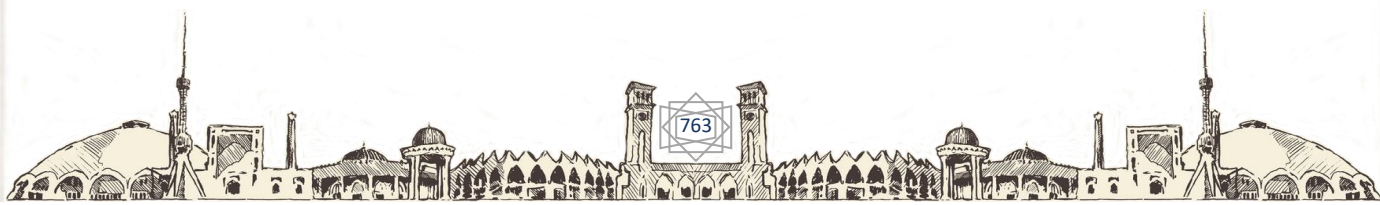
- 1) o'quv mavzusini og'zaki bayon qilish;
- 2) suhbat;
- 3) darslik va kitob bilan mustaqil ishlash;
- 4) demonstratsiya, illyustratsiya (tasvirlash, rasmlar bilan kursatish) va ekskursiya;
- 5) og'zaki, yozma mashq hamda grafik ishlar, maktab ma'ro'zasi;
- 6) amaliy mashg'ulotlar (laboratoriya ishi, masala ishlash).

O'quv materiallarini og'zaki bayon qilish metodi bayon qilinayotgan bilimlarni tug'ridan-tug'ri o'qituvchining jonli nutqi orqali bayon qilinishi bilan tavsiflanadi.

Bu metod: a) hikoya qilish; b) tushuntirish; v) maktab ma'ro'zasidan iborat bo'lishi mumkin.

Hikoya qilish - o'qituvchi tomonidan yangi o'tilayotgan mavzuga oid faktlar, fizik hodisa va voqealarning mazmunini ifodalaydigan tushuncha, qonun va qoidalarning bayon qilinishidir.

Ma'ruza metodi - kasb-hunar kollejlarida o'qitiladi. Odatda ma'ro'zaning mavzusi mazmuniga ko'ra, bir - ikki mavzuning asosiy g'oyaviy yo'nalishini ifodalovchi, tugallangan (yaxlit) tushunchalar tavsifidir.

Og'zaki bayon qilish metodidan samarali foydalanmoq uchun yuqorida ko'rsatib o'tilganlardan tashqari quyidagi bir qancha didaktik qoida va tajribalarga amal qilinishi lozim:

- bayon qilinayotgan mavzular maktab ta'limi oldida turgan umumiy talablarni amalga oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Binobarin, mavzular g'oyaviy jihatdan puxta, nazariya bilan amaliyotni bog'lashni nazarda tutishi kerak;

- mavzuda o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish usullari hisobga olinishi kerak;

- o'quvchilarni dars jarayonida mavzuga oid fan yangiliklari, yangi kashfiyotlar bilan tanishtirish, ular yuzasidan mustaqil ishlashlari uchun vazifalar berib borilishi lozim.

- og'zaki bayon qilish metodida o'qituvchining nutqi birdan-bir bilim manbai hisoblanadi. U ravon, tushunarli va emotsional (ta'sirchan) bo'lishi lozim.

- dars davomida ishlatilgan tushuncha va yangi so'zlarga (terminlarga) izoh berish, qoida va qonunlar ta'rifini sodda, ixcham va tushunarli qilib aytilishiga erishish kerak;

- bayon qilish jarayonida ishlatilgan ta'riflar, qoida va qonunlar o'qituvchi tomonidan yozdirilishi kerak.

Suhbat metodi tajribada - eng kup qo'llaniladigan va samarali metodlardan biridir. Bu kupincha savol-javob metodi deb ham yuritiladi. Chunki mazkur metod dars jarayonida savol-javob vositasida olib boriladi. O'qituvchi o'quvchilarga savol berib yoki ilgari o'zlashtirgan bilimlarini eslariga tushirish, yoxud mavjud bilimlar asosida yangi mavzulardan tegishli xulosa va natijalar chiqarish, umumlashtirish, shuningdek, o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlariga tayanib, yangi xulosalar chiqarishni taklif etish yuli bilan bilim, ko'nikma va malakalar berishi nazarda tutiladi.

Suhbat quyidagi maqsadlarda olib borilishi mumkin:

o'tilgan mavzuning mazmuniga bog'liq holda o'quvchilarning hayotda ko'zatgan va tajribada ishlatgan fakt (dalil), narsa va hodisalardan nimalarni bilganliklarini aniqlash;

o'tilgan mavzu va, hatto ilgari o'tilgan materiallarni (ma'lumotlarni) qayta esga tushirish;

o'quvchilarning bayon qilinayotgan ma'lumotni qanchalik idrok qilayotganliklarini aniqlash;

o'tilayotgan mavzuga oid ma'lumotlar haqida suhbat olib borish;

bayon qilinayotgan ma'lumotni takrorlash va mustahkamlash;

o'tilayotgan mavzu yuzasidan xulosa chiqarish, umumlashtirish, qoida va ta'riflar ustida ishlash;

o'zlashtirilgan bilim, hosil qilingan ko'nikma va malakalarni hisobga olish;

uyga berilgan topshiriq va mustaqil o'rganilgan ma'lumotlar haqida suhbat utkazish.

Suhbat metodi o'qituvchi faoliyatining yangi-yangi qirralarini ochib beradi va bir maqsadga qaratilgan mustahkam harakat birligini tug'diradi.

Darslik bilan ishlash metodi. Ta'lim tizimida darslik bilan ishlash metodi asosiy o'rinlardan birini egallaydi. Binobarin, darslikdan foydalanmay biror fan, texnika yoki san'at sohasini egallab bulmaydi. Darslik bilan ishlash ta'lim jarayonida o'qish-o'qitish ishlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun yordam bersa, ikkinchi tomondan, o'quvchilarning kelajakdagi faoliyati uchun zarur bo'lgan ilmiy va ilmiy-ommabop adabiyotlarni mustaqil o'qib-o'rganish madaniyatini tarkib topdirish bilan birga u bolalarni ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishda katta ahamiyatga ega.

O'quv adabiyoti bilan ishlash murakkab psixik jarayonni o'z ichiga oladi. O'qish jarayoni o'qituvchi tomonidan bayon qilinayotgan bilimlarni o'quvchilarning eshitib, o'qishlarinigina emas, balki o'quv materiallarini (ma'lumotlarni) kitob matnidan ko'rib, ongli idrok qilish faoliyatini ham taraqqiy ettirishni nazarda tutadi.

Darslik bilan ishlash metodi ikki shaklda olib boriladi:

- dars jarayonida darslik va o'quv adabiyoti bilan ishlash;
- darslik va o'quv adabiyotlari bilan sinfdan va maktabdan tashqari mustaqil ishlash.

Kitob bilan ishlashning har ikkala shakli o'quv fanlari buyicha deyarli hamma sinflarda qo'llanishi mumkin. O'quvchilarni darslik va boshqa o'quv ma'lumotlari bilan birga qo'shimcha adabiyot, ilmiy va ilmiy-ommabop maqolalar, shuningdek gazeta, jurnallardan foydalanishga ham o'rgatish kerak.

Demonstratsiya va illyustratsiya o'quv ma'lumotlarini aniq usullar orqali bevosita idrok qilish jihatidan muhim ahamiyatga ega. O'rganilayotgan buyum va hodisalarni to'liq va aniq tasavvur etgan taqdirdagina o'quvchilarning olgan bilimlari chuqur va puxta buladi.

O'quvchilar kunlik hodisa va voqealarni demonstratsiya metodi orqali bevosita ko'rib, idrok qilishlari natijasida ular haqida mustaqil fikr yuritish, tahlil qilish, tegishli xulosalar chiqarishga muvaffaq bo'la oladilar. Bu metod dars davomida yoki darsning ayrim qismlarida qo'llaniladi.

Ilyustrativ-tasvirlash. Rasmlar ko'rsatish. Maktabda qo'llaniladigan ko'rsatma ma'lumotlar ikki turda bo'lishi mumkin.

1. Tabiiy kursatma materiallar: o'simliklar, hayvonlar, foydali qazilmalar, ularning tuplamlari, fizik asbob va boshqalar.

2. Tasviriy ko'rsatma materiallar. Bu materiallar mazmuni, tuzilishi va shakliga qarab ikki turga bo'linadi:

a) buyum, fizik asbob, narsa, hodisa va voqealarning tasvirini ifodalovchi materiallar (rasm, surat, fotosurat, diafilm, kinofilm, videofilm va hokazolar);

b) fizik asbob, narsa va voqealarning biror shartli, belgilari orqali tasvirlash yoki qisqartirilgan tasviriy ma'lumotlar-chizmalar, jadvallar, diagrammalar va shular singari.

O'quvchilar tomonidan o'rganilayotgan fizik asbob va hodisalar jonli hamda kuzatib idrok etish yuli bilan bilim asoslarini egallanishiga sayohat (ekskursiya) metodi deyiladi.

Texnologiya fanidan sayohat o'tkazishda bir qancha talablarga amal qilinishi lozim. Mazmuniga ko'ra sayohat turt yunalishda bo'lmog'i lozim:

- tabiatni kuzatish va o'rganish maqsadida olib boriladigan;
- sanoat va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga oid;
- ijtimoiy va maishiy mazmundagi materiallar bilan tanishishga oid;
- san'at va adabiyot ma'lumotlari bilan tanishishni nazarda tutuvchi;

O'qituvchi sayohat oxirida o'quvchilar bilan o'zlashtirilgan materiallarga asoslangan holda kuzatish yuzasidan o'quvchilar bilan suhbat o'tkazadi. O'quvchilar sayohat yuzasidan hisobot yozadilar.

Texnologiya darslarida noan'anaviy ta'lim metodlari: lonferensiya darsi, seminar darsi, texnika vositalari yordamida dars o'tish, ilmiy-fantastik kitoblar ustida ishlash, o'ylab top (evrika), o'yinchoqlar yordamida dars o'tish, darsda kasbga yo'naltirish, eksperimental dars o'tish va boshqalar.

Texnik vositalar yordamida dars o'tish. O'qituvchiga dars berishda yordam beruvchi asosiy qurol darslik, unga yozilgan metodik qo'llanma, savol va masalalar hamda mashqlar to'plami, didaktik materiallar va hokazolar. Shular qatoridan yaxshi o'rin olgan texnik vositalardir. Ya'ni kino apparatlari, video, kodoskop va boshqalar. Ko'z bilan ko'rib, quloq bilan eshitishga yordam beradigan bunday asboblarning bilim olish samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov M.M. //O'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va zamonaviy yondashuvlar//FarDU.Magistratura yo'nalishi 5A11201 – Ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi (Texnologik ta'lim) mutaxassisligi o'quv rejasiga kiritilgan Tanlov fani uchun o'quv qo'llanma.

2. Ahmedov M.M.,Teshaboev Z.A. Forming the competence of management activities in the course of teaching teachers. Transformatsiya suspil'niy nauk: sotsial'no-ekonomichniy, lingvistichniy, politichniy ta it-vimiri//Materiali ii mijnarodnoï naukovoï konferentsii. Xarkiv, Ykraïna 51-54-str. ISBN 978-617-7991-88-4 DOI 10.36074/mcnd-22.10.2021.

3. Axmedov M.M., Teshaboev Z.A., Xojikarimova G.T. Ta'lim tizimida islohatlar. / Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal –Graal' nauki|| № 4 (Traven'ь, 9 aprely 2021) Venetsiya, Italiya S.475-477.

4. Axmedov M.M.,Teshaboev Z.A.,Xojikarimova G.T. He hed an innovative character in the teaching process «Distance education» is an innovative course format//LOGOΣ Multidisziplinare forschung: perspektiven, problem und muste. 9. April 2021.Wien, Reepublik Osterreich.

5. Axmedov M.M., Xojikarimova G.T., Safarova G.M. Pedagogical skill is the product of the individual characteristics of the teacher./Vol. 7 No. 02 (2021): JOURNALNX s. 237-240.
6. Axmedov M.M., Xojikarimova G.T., Safarova G.M. The american journal of applied sciences SJIF-5.634 DOI-10.37547/tajas.Vol.3. Issue01, 2021 s. 54-57
7. Axmedov M.M., Xojikarimova G.T., Safarova G.M. //Fundamentals Of Development Of Creative Abilities Of Students In Professional Trainin//The american journal of applied sciences SJIF-5.634 DOI-10.37547/tajas.Vol. 3 Issue 01, 2021.
8. Axmedov M.M., Xojikarimova G.T., Safarova G.M. //The Concept Of "Creative", Its Importance In Education// International Journal of Academic Pedagogical Research (IJAPR) s. 116-117.
9. Yakubjon Usmanov, Ikromova Komila Hamidullo qizi //Use of Innovative Technologies in Teaching Electrical Engineering// Texas Journal of Engineering and Technology. <https://zienjournals.com>. VOL. 9, JUNE, 2022. 97-99 page.
10. Tursunboy Axmedov, Siddikova Ranoxon Abdulxay qizi, Xusanova Lobarxon Murodovna //Basics of Wood Materials and Woodworking Technology// Texas Journal of Engineering and Technology. <https://zienjournals.com>. VOL. 9, JUNE, 2022. 100-102 page.
11. Salim Madrahimovich Otajonov, Qaxxorova Barchinoy Abdiraximovna //Polymer and Composition Materials// Texas Journal of Engineering and Technology. <https://zienjournals.com>. VOL. 9, JUNE, 2022. 103-106 page.
12. T Akhmedov , S M Otajonov, Ya Usmonov, M M Khalilov, N Yunusov and A K Amonov // Optical properties of polycrystalline films of lead telluride with distributed stichiometry// Journal of Physics Conference Series/ 1889(2021)022052 doi:10.1088/1742-6596/1889/2/022052. 1-8 page
13. Xalimaxon G'anieva, Tojimamatov Jamshidbek //CHARACTER ACTENTATION IN ADOLESCENTS// International Journal for Innovative Engineering and Management Research Volume 10, Issue 04, Pages: 153-157.
14. H.Ganieva //SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF SELF-CONSCIOUSNESS OF STUDENTS// EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH Vol. 2 No. 4 (2021) 190-193 page
15. Ганиева Халимахон Ахматхоновна //IThe Study Of Socio-Psychological Problem Of Loneliness// Turkish Journal of Computer and Mathematics education Vol.12 No.12 (2021), 2580-2590
16. Sh.M.Tairov "Hayot faoliyati xavfsizligi sohasida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlashning nazariy jihatlar". " IJODKOR O'QITUVCHI JURNALI" 5 IYUN / 2022 YIL / 19 – SON.
17. Tairov Sherzod Mirzadjanivich //Moslashuv (adaptatsiya) davridagi organizm funksiyalarining dinamikasi va uning bosqichlari// Международный

научный журнал «Новости образования: исследование в XXI веке» № 3 (100), часть 1. сентябрь, 2022 г. 475-478 стр.

18. Odinaxon Raxmanovna Parpiyeva, Melikuzieva Zulhumor Sherqozi qizi, Abdullaeva Umidahon Uktamjon qizi //INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES, THEIR NATURE, TYPES AND THEORETICAL FUNDAMENTALS// Texas Journal of Multidisciplinary Studies. Vol. 9. 06-2022. 123-126 page.

19. Odinaxon Raxmanovna Parpiyeva, Oripova Nodirahon Qodirjon qizi, Nazirova Arofatxon Maxmudjon qizi //Basics of a healthy lifestyle in the educational process// Journal of Pedagogical Inventions and Practices. Vol. 9. 06-2022. 89-94 page.

20. Odinaxon Raxmanovna Parpiyeva, Odinaxon Odilovna Djalalidinova // Tibbiy ta'limda interfaol usullardan foydalanish// Международный научный журнал «Новости образования: исследование в XXI веке» № 3 (100), часть 1 сентябрь, 2022 г 565-569.

